

Judith,

avagy a baltás gyilkos felesége

1. A Nagyvárad téren reggelenként észveszejtő a forgalom. Judith sosem gondolkodik azon, hogy a fél kilenc a reggelhez vagy délelőttől tartozik-e. Most éppen azon töpreng, hogy a metróból a felszínre érkezve, hol és milyen járműre szálljon, hogy a Keleti pályaudvar irányába haladhasson. Néhány megállónyit megy, aztán buszra kapaszkodik, hogy azzal jusson el a Gyűjtőfogházba. A Kőbányai, a Kőrösi Csoma Sándor és a Maglódi út kacsaringóin jut el a Kozma utcáig. Miért arra megy, maga sem tudja. A repülőtérré vivő, közelebbi úttól irtózik. Számos egyéb megközelítési lehetőség is adódik, nem csak az, amelyet választ, mégis a legkörülményesebbet választja.

Reggel fél kilenc. A tér kipufogógázba burkolózik. Az árnyékok kékebbek a szokásosnál. Nincs szél, hogy kisodorja az útkereszteződésből és a hozzá csatlakozó tágas terekről a benzín és gázolaj égéstermékét. A levegő sem meleg ahhoz, hogy magával vigye a bűzt a magasba és elvegyítse a város szmogburkával. Cigarettafüstök között várakozik. A lámpa nem akar zöldre váltani. A következő zebránál, a gyerekkórház előtt dönt arról, mivel utazik tovább. Ha villamost lát, azzal, ha semmit, akkor a buszmegállóban várakozik. Tetszetős, harmadik generációs Ford Focus kanyarodik elé, hátsó kerekével súrolja a járdasziget peremét. A férfiak röhögnek, pfujolnak és káromkodnak, Judith felszisszen és hátrál. Meglőki a mögötte álló, bekötött homlokú fiút, zavartan kér bocsánatot, szabadkozik az őrtölt vezető miatt.

A Ford vezetője átzúg a piroson, s fürgén elkerüli a Ferihegy felől érkező taxit. A taxis felnéz az égre, mindkét kezével a fejéhez kap. A mozdulatát nem látja a fordos – az Judith privilégiuma –, bőgati a motort, messze jár. A taxisofőr fékez, gyorsan sebességet vált, behúz a kereszteződésbe, igyekszik, de a kocsi előtt összetorlódott és beáll a sor. Beragad a forgalom. Méterről méterre kúszik előre, ahogy felszabadul az úttest, az oldalról érkezők kikerülnek, s valóban, araszolnak. Judith figyel, hogy miként ügyeskedni magát előre a taxi, imponálóan találja a vezetője elszántságát. Kanadai favágók kedvelte kockás inget visel, piros-kék mintás. Megállapítja, a taxiban egész nap be van kapcsolva a légkondicionáló, ha ilyen melegben vastag felsőruha szükséges. A sofőr Judithra emeli a tekintetét. Azonban nem Judithot látja, hanem a hatvan év körüli, visszafogott eleganciájú városi asszonyt, olyan táskával a kezében, amilyennel a középvezetők járnak munkába. Judith várja, hogy oda-biccensenek neki – Budapest az a világváros, amelyben ha összeakad a járókelők tekintete,

Judith,

az emberek többnyire tévova gesztussal jelzik egymásnak, hogy regisztrálták a másik létét. A sofőr gázt ad, előbbre gurul az autó, Judith látóterébe fiatal férfi kerül. A hátsó ülésen feszít. Jóképű, fekete hajú, fekete szemű, kreol bőrű. Az olasz férfiak ilyesformák, ha nem is ily magasak. A sapkája felirata szerint ez a huszonvalahány éves tag bakui. Baku – virít aze-riül négy égővörös betű a simléder fölött. A sapka zöld. Az ilyen színösszeállítást a nyolcvanas évek orosz katonatisztjei kedvelik, ha alkalomadtán civilben járnak. A zöld színűek rendszerint fegyveres testület tagjai. Judith előkapja a mobilját, rákeres a reptér honlapjára, az azeri gép másfél órával korábban érkezett, annak utasa a fiatalember. Aki térképet tanulmányoz. Judith mosolyog. Az azeriek mindig térképen követik a taxi útját, nem is a kilométercsalók miatt, hanem mert a helyzet urai akarnak maradni. Jó, ha lehet tájékozódni.

Lakásán pontban fél kilenckor ébred Marymari, és megkezdi a tornáját. Az ágyban. Bemozgatja az izületeit, a lábával és a kezével indít, majd a fenekét veszi munkába, ahol meglottyadtak az izmok, s folytatja, hogy a csípőjét és a nyakát is formába hozza. Felül. Az ágy szélén végzi begyakorlott mozdulatait, addig fog ez tartani, amíg meg nem szólal a vekker. Az tizenöt perc múlva lesz. Van idő. Látja, a város fényben ragyog, és azt is, hogy hálószo-bája ablakai koszosak. A hatalmas üveglapokat beborító mocskot – nem egyéb az pornál, pókhálónál és elnyomott rovarok maradványánál – nem fedi el az ablak függönye.

Öregotthoni lakásában a tízóraijára várakozik fél kilenckor Törp papa. A tízórait tízkor fogja elfogyasztani – többnyire alma, banán, jobb napokon szezonális gyümölcs –, de ebben az időpontban helyezi a főzőfűlke pultján a tányérra a takarítóasszony. Praktikus viselkedés – állapítja meg Törp papa. Szükségét érzi a beszédnek, még ha magában beszél is. A szoba és a fürdőszoba kipucolását, a takarítás végét a fényes héjú, élénk színű gyümölcs jelzi. A Napsugár és Életöröm Idősek Otthonában gondoskodnak arról, hogy az alma mosolyogjon, a barack csengjen, és a szőlő szóljon. Törp papa átgondolja azon ismerőseinek a mai napját, akikkel kapcsolatot tart. Judith valahol a Népliget környékén jár, s a Gyűjtőben várakozik rá Alexandra, aki a drogkereskedés miatt bezárt narkósok lelki státuszát felügyeli. Marymari ügyefogyottan mozgatja a tagjait, amit jógként említ, ha a pácienseinek példát mutat, miközben meg akarja győzni őket a testkontroll fontosságáról. Lizetta New Yorkban még alszik, a buliból hazaérkező kölykök is. Pégyé nem jut az eszébe, pedig ő is ott álldogál valahol, csak éppen homályba rejtetten, alak és név nélkül. Pégyé az emberek életében váratlan helyzetekben és kiszámíthatatlan módon jelentkezik, de ehhez az kell, hogy ne a lánybogarak kutatásával foglalkozzon, hanem Magyarországon tartózkodjon, azaz ne legyen megbízatása.

Törp papa ismeretlenekre is gondol, akkurátusan sorba veszi a tevékenységüket, s zavarba is jön, mert többen vannak: kis Ajazra, akit nem képes megnevezni, mert nem tudja a nevét, de nem kétséges a létezése; egy nőre, aki az utóbbi időben Pest külvárosában a csinosan rendbe hozott hajdani tisztviselői házban téblábol, kertet gondoz és kiváló ételeket kotyvaszt magának. Judith saját bajuktól fuldokló pácienseire, akikről olykor hall, vagy egyszer majd hallani fog. Elképzeli egy különös fejű alakot, s ennek az alaknak ugyancsak különös szülőanyját. De ez a két, megnevezetlenségével homályban maradó figura, mint ha csak megunt volna a névtelenséget, szertefoszlik, vagy netán kirepül Törp papa fejéből, mint elreppen az a két veréb is, amelyik a Törp papa szobájához tartozó ablak párkányára telepedett, hogy felszedje a részükre kirakott ételmaradékot.

Továbbá a rég elhaltakra emlékezik az öregember: Hannára, akire kerti oszlop zuhant Pesthidegkúton, Eszére, akiből azért vált híres költő, mert elitta Ady nyomán az életét, s amikor erre ráébredt, meggyilkolta önmagát. Hanna egy majolikaedényben porlad, Esze pedig egy vidéki temető nem vallásosoknak fenntartott, félreeső parcellájában.

Judith nem tartja fogva tekintetével tovább sem a taxit, sem a sofőrt, sem annak az utasát. S nem engedi magának, hogy kislabizálja az érzését: a térképébe temetkező bakui ifjú, aki képtelen átengedni magát a város bámulásának, akár a gyermeke lehetne. Judithnak, mint mindennap, feladata van: ma előadást tart a börtönben, s ennek fejében nem nyitja ki a jósdát. Nem lesz sem tenyérfogdosás, sem üveggömbbe révedés, sem gyömbérillatú füstölő, és a kicsi helyiségbe, mert nem húzza el a függönyt, nem szűrődik be a délutáni tüntetés moraja. Ma városlátása van, a lakásától a Nagyvárad térig (a föld alatt, de az is hozzátartozik e városhoz), onnantól kezdve pedig hosszú utcákon át a felszínen; színház,

kórház, liget, temető, ipartelep, kínai piac, börtön, ami jön egymás után, amit a villamosból vagy az autóbusból a tömegeből látni lehet.

Ha ráérősen járkal a városban, a feliratozott helyeket figyeli. A nyolcadik kerületet azért szereti, mert ott sok a nézniláló. Ott van idő nézni. Akadnak házfalak, amelyeket nemcsak a második világháború vagy 1956-os golyónyomok alakítottak át, hanem a korábbi megmaradt falragaszok, hirdetések, vakolatba vésett mondatok és újkori, szétfröcskölődött festékekkel felmázolt jelszavak, túl a cégek maradványain, óvóhely irányába mutató zománcos bádoglepokon, persze mindez felülfestve, foltosan szétporladva, széltől és járókelőktől megtépve, esőtől és vihartól koptatottan. Mindezt szépnek nem, de otthonosnak érzi. A szétmálló képek és szitássá esett szövegek egymásra ragadó, összetapasztott rétegei tartják össze a roskatag épületeket és az üzleteket. A romhalmaz, amely másnak mutatkozik. A hepehupás, szétszakadt járdákon burkolatot alkotnak a tűzszerezsek, a csendőrség, a rendőrség és a gyermekek mázolványai. Köztük és rajtuk araszolnak az itt élők. Tapossák, talpukkal silabizálják a múltat. Egészen eltérő mondatokat vagy szavakat olvasnak ki, mint amelyek eredetileg ott találhatóak. Hol van a szép zsidó lány az emeletről, akivel a parkban esténként dugni lehetett? Merre porlad a fűszeres, akinél szentjánoskenyeret vásárolhat az ünnepi kalácshoz? Merre kóricál a tollas, aki meghirdette, hogy pénteken dunyhát, paplant ad a kacsáért? Hová helyezték a drosztot, ahol várakoztak a taxisok, amíg éjszakai utasaik után ácsingóznak? Judith vizslatja az óriásplakátokat. A hirdetőoszlopokat két évtizede levágták és a vázukat ócskavasként értékesítették – azok eltűnését sajnálja.

Gyömbéres cukorkát szopogat, hogy illatos legyen a lehelete, s bele-belekortyol a magával hozott palack ásványvízbe. A háta mögött két lány beszélget: hajnalban a józsefvárosi Kálvária téren, a buszmegállónál egy őzet ütöttek el. Egy autós. Az állat a baleset következtében elpusztult. Senki nem tudja, honnan kerülhetett a belvárosba az őz, talán a közeli temetőben született és élt, s onnan tévedt a főútra. S hogy az eltaposott jószágot, mely még rúgkapált, máris bevonszolták a kapualjba, s elkezdtek nyúzni és kibelezni. Aztán a két lány a tápláléklánc szemeit követve megállapítja, hogy a holtak testéből fű sarjad, a füvet megeszi az őz, az őzet meg a nyolcadik kerületiek. Judith konstatálja, hogy eredményes volt a csajok iskolai biológiaoktatása.

A magyarországi fél kilenckor Szegeden is fél kilenc van, New Yorkban hajnali fél négy, Bakuban fél tizenkettő, Tirat-Carmelben pedig, ahol a leggyakoribb vezetéknev a Cohen, fél nyolc. Persze Új-Zélandon is fél kilenc van, csak éppen este.

2. Aki kívülről megnézi a Budapesti Gyűjtőfogház épülecsoportját, monarchiabeli épületnek találja. A magas falak miatt – bármelyik oldalról tekintve – nem látszik belőle sok, se közléről, se a környező utcákról. Légi felvételt nem készítenek róla, ha bárki is akadna, aki fényképről szeretné tanulmányozni. Aki ide érkezik, az nem az épület szemügyre vétele miatt jön, hanem beszélőre. Néhány mondatot váltson a fogvatartottal, rápillantson az arcára, vagy csak üljön vele szemben és szótlánul keseregjen. Judith tudja, hogy az intézet folyamatosan (a korszakok börtönképzeléseit követve) átalakul, hol ez épül hozzá, hol az – mostanság a biztonsági rendszerét korszerűsítik. Mindazok, akik Budapestet, Bécsot, Pozsonyt, Prágát, Zágrábot vagy Fiumét historice ismerik, tudják, hogy a Budapesti Fegyház és Börtön nevet viselő intézmény, minden módosítás, festés-mázolás vagy cserepezés ellenére, őrzi az ezernyolcszázad évek utolsó évtizedének építészeti stíljét, amelyet a rákövetkező évszázad sem tud eltüntetni. Amúgy Egerben, Sopronban vagy Szegeden is találunk e fogházhoz hasonlatos épületeket, nem érdekes az Osztrák–Magyar Monarchia börtönépítkezésének tanulmányozásáért külföldi zarándokútra indulni. Ebben az országban, Magyarországról van szó, a múlt, bárhová megy az ember, mindenhol jelen van.

Az építmény, amely természetszerűleg nehezen kiismerhető belülről, sikeresen elbonyolított labirintus.

Az életfogytiglanosokat befogadó balassagyarmati büntetés-végrehajtási intézmény is az, habár kisebb. A pestiben a kezdeti elképzelés szerint nyolcszáz embert helyeztek volna el, de ma több ezerre nyílik lehetőség. Gyarmatra néhány száz főt dutyiznak. A fővárosi-

hoz képest a szlovák határ menti intézményben azonban magasabb az egy főre eső börtön-év. A balassagyarmati műemlék építményben (ez a legrégebben épült működő magyar börtön) nem oly régen megfordult Judith. Az ottani sikeres szereplésének köszönhető, hogy a Gyűjtőfogházba bejut.

Célszerűen kialakított építménynek találja, masszív, évszázadok szolgálatára készült, szerepét betöltő, mentes bármiféle hivalkodástól, ámde monstruózus, megjeleníti a hatalmat, amelyet a dolgozók híven szolgálnak. S amelyet a benne fogva tartottak oly következetesen és oly számosan figyelmen kívül hagynak – ki lehet tenni a kapura a telt ház feliratot. Ebben az esetben indokolt a múlt idő használata – aki ide bekerül, annak befejezett a története. Az a története bizonyosan, amely a külvilágban zajlik.

Judithnak, ellentétben a fogház alkalmazottjaival és lakóival, az épület nem mindennapi tartózkodási helye. Hónapokba telik, amíg engedélyezik a látogatását, habár azt nem ő kezdeményezi. Miként a balassagyarmati börtönben, egy fogvatartottcsoport számára tart előadást. Balassagyarmaton megnézheti a személyzetnek helyet adó négyszögletes épület-tömb befogta udvar közepére épített, gyűrű alakban felhúzott, a rabok celláit tartalmazó, legalább hat emelet magas fogházat és a fogház centrumában álló kápolnát. Eltöpreng az építmény szimbolikáján: az oltárt befogadó kápolnát rabokkal zsúfolt helyiségek övezik, azon túl a rabokat felügyelők tevékenykednek, a falakon túl pedig a szabadok végtelen világa terül el. Nemrég újult meg a kápolna, s nemcsak liturgikus eseményeknek ad helyet, hanem a börtön kulturális programjainak is.

A börtönpszichológusok, előkészítendő a visszatérést a szabadnak mondott kinti, mindennapi világba, kizárólagosan az arra érettek számára drámajátékcsoportokat működtetnek. A szocializációs tréningek sikeressége érdekében időnként lehetőség nyílik arra, hogy világi emberek tartsanak előadást. Judith ilyen alkalomra kap meghívást. Ide kizárólag lebilincselő témát hozó, extrém embereket szabad hívni, akik tűrik a speciális helyzetet, nem ijednek meg a kinti életben ismeretlen szituációktól, és nem omlanak össze, ha a hallgatóság kifütyüli őket, még csak nem is azért, mert nem köti le a figyelmet a mondandó. Hanem mert például ha nő, akkor azok, akik egy évtized börtönlét alatt is megmaradtak nőkedvelőnek, kicsinek találják a mellét. Mert azok, akik időközben bebuzultak, úgy ítélik, hogy a férfi előadó farka szabálytalanul helyezkedik el a gatyájában.

Judith beléptetése simán folyik. Bemutatja a személyi igazolványát, megnevezi a vendéglátóját. Összevetik a dokumentumát az előzetesen leadott személyes adatokkal, felhívják a fogadó börtönpszichológust, a portás jelenti, hogy a vendég előadó megérkezett, átessett az ellenőrzésen, és már a kíséretjére várakozik. A portás bemondja, hogy ki érkezik Judithért, s arra hívja fel a figyelmét, hogy a várakozási idő hosszú. Valamelyik széken érdemes lesz helyet foglalni.

Judith leül a porta melletti, ablak nélküli váróteremben. A helyiség falain tükrök lógnak. Úgy sejtí, a tükör mögül szemügyre veszik. Utoljára ilyesmiben a Ben Gurion repülőtéren volt része. Értí, hogy több szempár tapad rá, s azt is, hogy a tekintetek éppenséggel hol – a haján, a kezén, a bokáján – időznek. Vizslatják. Judith elégedett a kinézetével, abban a kiskosztümjében érkezik, amelyet legutóbb a Zeneakadémián viselt a Witold Lutosławski darabjaiból összeállított koncerten. Még mindig fel tud magában idézni néhány Lutosławski-dallamot.

Mi tagadás, Alexandra csigatempóban érkezik. Eddig tart a kizsilipelés, magyarázkodik, s emiatt kérte, hogy Judith időben érkezék, meg fogja tapasztalni, a belépés procedúrája ennél is hosszabbra nyúlik. Van itt idő, sőt, igazán csak itt van! – somolyog. Az első, nehezen feltáruó kapu után átterelik a fegyőrökhöz, miközben Alexandra elhadarja, hogy a drogkereskedelembeli közreműködésért tíz vagy valamivel több börtönévet kapó elítéltek közösségi szobájában rendezik az előadást. A harmadik emeleten. Ne zavarja meg a liftgombok számozása, itt félemeletek is léteznek. Mihelyt feljutnak, ugyan bemutatja az ügyeletes tisztnek, de az nem fog beszélgetni vele, a feladatköre nem teszi lehetővé, így rögtön elkezdhető a programjuk. Ám amikor az bevégződik, már lehetősége nyílik arra – éppen ezért ne húzza sokáig, meglehet, a fiúk sok kérdést fognak föltenni –, hogy megnézze a cellákat. S jusson az időből a börtön többi részétől szeparált részleg bejárására, persze, ha Judith érdeklődne iránta.

Alexandra bemutatja a körben ülő fogvatartottaknak és – természetesen – a falhoz támaszkodó egyenruhás alkalmazottaknak. Judith újlag elcsodálkozik, miként Balassagyarmaton, hogy a rabok ruhája nem csíkos, hanem, hm, tyúklábmintás. A balassagyarmati programon húsz rab és ugyanannyi börtönőr vesz részt – itt bátrabbak. Nagyobb a hallgatóság, s ez az őrzést és felügyeletet ellátók számára figyelmesebb munkát jelent.

– A doktor asszony nem orvos-, hanem pszichológusdoktor. Hadd mondjam azt, hogy a rendszerváltás gyermeke. – A *rendszerváltás* szót, vagy mert különös hangsúllyal ejti ki Alexandra, vagy egyéb ok miatt, a kényelmes terpeszben ülő férfiak hahotája kíséri. – Judith asszony jósnő, ez a kereső foglalkozása. Pontosabban: tenyérjós, ez a specialitása. Azt gondolom – Alexandra zavartan pillog a vendégére –, hogy az elméleti tudomány gyakorlása mellett folytatja ezt a tevékenységet, ekként nem pusztán a közjót, de a pszichológiatudományt is szolgálja.

Judithon nem látszik, hogy a székeken lovaglóülésben helyet foglaló férfiak összhangját különösnek találná. Véletlenül sem fixálja a tekintetével a teljes teret, csakis szemmagasságban pásztázza a hallgatóságot. Igyekszik mindenkivel fölvenni és megtartani a szemkontaktust. Beszél arról, hogy milyen haszna lehet a pszichológusi végzettségnek abban a szituációban, amely egy jósnő és a tenyeréből a jövőjét megismerni akaró páciens között létesül, hogy a helyes tenyérolvashoz milyen antropológiai előismeretek szükségeltetnek, végezetül pedig esettanulmányok ismertetésére és értelmezésére vállalkozik. Mindez másfél óráig, ha tart. A figyelmet okosan felébreszti, nem használ bonyolult szavakat, és nem bonyolódik összetett mondatokba. Amikor szükségét érzi, megrázza szétomló sörényét. Amikor szükségét látja, derékban fordul hátra, és ellenőrzi, hogy mögötte mi zajlik. Sosem nyúl az orrára biggyesztett piros keretes szemüvegéhez. Tagoltan artikulál, kérdéseket vet fel, amelyeket szisztematikusan megválaszol, olykor felderíti a hallgatóságát egy-egy életről vett fordulattal vagy sikamlós szóviccel, s nem áthat egyszerű – csakis egyszerű – odalépni egy rabhoz, igaz, a sor végén ülőhöz. Ő az, akit a többiek némelykor frocliznak. A vállára teszi a kezét, és testjellel arra ösztönzi, hogy az imént kifejtett probléma kapcsán állást foglaljon, s azt el is mondja. Érzi, hogy a ruhaszövet sprőd. A tyúklábminta, állapítja meg, nem a szöveg révén jön létre, hanem színnyomással. Nem volt szerencsés kiejtenie az *állás* szót, mert azal röhgést provokál. Alexandra gyorsan közbelép, s megakadályozza, hogy illetlen mondatok hangozhassanak el.

Az előadást követő beszélgetés első megszólalója, bölcsen beszélő, a valóság talaján álló – a valóság hátán lovagló – öregúr, akiről senki nem feltételezi, hogy valaha drogdíflerként tevékenykedett, az iránt tudakozódik, hogy a jósláshoz ugyanolyanná öltözik-e, mint amilyennek most látszik. Judith figyelmesen hallgat, érti a felvetést, és azt válaszolja, hogy sosem venne magára cigánygúnyát. De valóban, az ügyfelei, akik betérnek az irodájába, egy jósnőn hivalkodóbb, etnikai ruházatot látnának szívesebben. Azonban – ismétli – a kártyajóslás nem roma- és nem asszonyfoglalkozás. Ő inkább a női természet sajátosságait hangsúlyozza, a haját kontyba fogja vagy kendővel leköti, s a jelenleginél valamivel korosabbra sminkeli magát. A szemöldökét, a szempilláit feketére festi, a száját, ugyancsak a hagyományt követve, élénkpirosra. Szó, ami szó, ebben cigányos. A kezei azonban – mutatja fel azokat – pontosan ilyenek! Az ujjára gyűrűket nem húz, nem visel a csuklóján órát, karperecet. Amúgy a rendelőjében, bár félhomályos, nem gomolyog füst, nem röpködnek denevérek, nem rohangálnak patkányok. A maga részéről nem kedveli a patkányokat, a rajzfilmek szereplőiként sem.

A következő kérdést, Alexandra választása nyomán, a legfiatalabb elítélt teszi fel. A jelentkezők a kijelölést rosszallják, s Alexandra elfogultságára utalnak. Jósolna-e a tenyeréből? Alexandra arra emlékezteti a felcsigázott hallgatóságot, hogy ez nem kérdés, hanem kérés, s jelenleg nincsenek abban az anyagi helyzetben, hogy kiegyenlítsék a szolgáltatást. A legfiatalabb, amúgy keszegképű és gyomorbeteg, a továbbiakban afelől tudakolódik, hogy a menyasszonya megvárja-e a kiszabadulását. Mármint vár-e rá? – pontosítja a kérdést Judith. Igen, igen, helyesel a férfi. Judith elkomorodik és leszögezi, bármennyire fájdalmas, mégis gondoljon bele, mire vezet, ha egy fiatal s nyilván vonzó nő tíz éven át várakozik. Hogy bárkire is vár. Megsavanyodik, elrusnyul, de annyira, hogy pocsek asszonyként fog megnyilvánulni. Még az ágyban is. Nem jobb-e, ha éli a maga életét, s majd ami-

kor eljön az ideje, dönt, hogy visszafogadja-e vagy sem a kiszabadultat, aki volt olyan boldog, hogy börtönbe csukatta magát?! Meg kell engednie a kint maradt nőnek (ne feledje, hogy nem ő az oka e lehetetlen helyzetnek, hanem a párja, amiért elítélik, amikor elügyetlenkedi a sorsát), hogy – legalább ő – éljen! Persze ennek az okfejtésének nevetés a vége. Judith nem bánja, hogy éppenséggel a keszgeképű kárára, aki nem számíthatott a feminista megközelítésre.

A sármőr, aki leginkább egy párizsi, külvárosi Bel Ami másolata, arról számol be, hogy a régi időkben utcasarkokon és vásárokon történt a tenyerjósítás, közben pedig arra szakosodott zsebmetszők emelték a pénztárcákat. Másvalaki afelől érdeklődik, hogy adómentes-e Judith jövedelme. Judith válasza első részében kifejti, hogy a tevékenység, amelyet maga is űz, nem rendszeridegen, hivatalosan bérli a helyiségét, és tevékenysége engedélyezett, s a második részében azt a választ adja, hogy a munka végeztével számlát állít ki, amelyen feltünteti az áfa mértékét. Ugyanúgy adózik, mint a távolbalátók, a halottak szellemét megidézők, a zacból olvasók és az asztaltáncoltatók.

A kérdések megválaszolására jut elég idő. Judith lubickol a sikerben, szereti a parázs vitákat, a hallgatóság élvezi, hogy a nap nem szokványosan telik. Alexandra tudja, meddig húzódhat el a program. Ránéz az órájára, tapsol, ezzel jelzi, nincs lehetősége időt adni a további megjegyzésekhez. S a férfiak ugyan grimaszolnak, morgolódnak, de fegyelmezettek.

Végezetül Judith felvet egy kérdést. Lehet-e neki kérdése? Mármint a hallgatósághoz. Mindenki előtt kér engedélyt, mégis csak Alexandrától várja a választ, aki aprót megbiccenti a fejét. Judith afelől érdeklődik, hogy az urak – igen, uraknak nevezi a fogvatartottakat – miről jelbeszéltek az előadása elején. A férfiak hallhatóan mocorognak. Némelyek a székükön hintáznak. A legmerészebb férfiak egyike böki ki: arról, hogy kicsit vén ugyan, de használható bőr. Judith enyhén elpirul, és nem kéri, hogy magyaráznák meg a kijelentés értelmét.

– Leginkább a fegyőrök unták – súgja a fülébe Judith Alexandrának, amikor deréknál átkarolja, s megköszöni a lehetőséget. A keszgeképű odaszól hozzájuk, s felveti, lehet-e szó arról, hogy a doktor asszony neki is megköszönje az alkalom lehetőségét. Alexandra rálegyint s áttereli Judithot a feltáruló ajtónyíláson.

Judith konstatálja, hogy az előadás alatt rájuk zárták a sokféle módon megerősített fémajtót.

Aztán besétálják a T alakú folyosót, amelynek mindkét oldalán sorjáznak a cellák. Hatan élnek együtt mindegyikben. A fekhelyek emeletesek, mindenkinek jut fémszekrény és hokedli, szobánként televízió. Zsebrádiókat lát az ágy melletti polcokon. Minden szobába vízcsapot szereltek, alatta mosdókagyló, műanyag vödör. A férfiak, bármelyik cellába lép be, utánuk tódulnak és beszélgetésbe bocsátkoznak. Élcek hangzanak, s minél távolabb állóktól származnak, annál zajosabb a fogadtatásuk.

A részlegparancsnoki szobában az ügyeletes tiszt Judithot kávéval kínálja, amikor berobban Katalin doktornő. Judith elnézését kéri, de neki ebben az időben a börtönkórházban akad dolga. Feladata ellátása nem engedi, hogy beüljön az előadásra. Közös ismerőseik felől érdeklődik; az öregek otthonába beköltöző pszichiátert, egykori szeretett kollégájukat a Klebelsberg-villába telepedett kórházi osztályról, majd Eszét említi, a nemrég elhunyt költőt, akiről tudja, jó viszonyt ápolt Judithtal. Kiadták-e azóta a verseit? Kötetben. Vagy mindenki megfélelkezik róla? Judith semmit sem tud a hagyaték sorsáról. Katalin doktornő hamarosan elköszön.

A lift előtt, túl a cellás folyosót berekesztő rácson, az öreg uraság – látni, hogy nagy tisztelet övezi a rabok között, mert utat engednek neki, hogy utolérje a távozókat – utánuk szól.

– Doktor asszony, megmondaná, hogy milyen cím alatt található a jósdája?

Judith elhadarja, mivel megérkezik és feltáruul a felvonó fülkéje.

– Na, megnézheted magad!

– Ha kiszabadul, eljön?

– Á, dehogy! – válaszol Alexandra. – Az itt élők rokonsága keresni fog, hogy mit tudsz mondani a hozzátartozójukról.

– Nem rossz reklám! – csettint a nyelvével Judith.

A földszinten, amelyet Alexandra a leginkább felügyelt és őrzött részlegként jellemez, a folyosó végi cellára mutat rá. Kívülről semmiben sem különbözik a többitől, pusztán egy ajtó, szemmagasságban riglivel elzárt rés, keresztpántokkal.

– Ott tartják az azeri baltást. Életfogytiglanos.

Judith hallott felőle. Valami NATO-programban érkezik Magyarországra, aztán az ugyancsak a programban részt vevő örmény katonatársát megöli. Tettét a sajtó által közreadott információ szerint azzal indokolja, hogy tizenéves korában a Hegyi-Karabahért folyó háborúban az örmények a szeme láttára ölték meg több családtagját. De ennek ellentmondó vélekedések is hallhatók. Judith jelzi, hogy fáradt, nem kíván bepillantani a cellába. S amúgy sem foglalkoztatják a gyilkosságok. Ez sem. Nyilván afféle vendetta. Alexandra azonban nem érzékeli Judith elutasítását.

– Rá akarsz kukkantani? Megkérem a folyosói felügyelőt, húzza el az ajtó ablakát. Azt tátikának nevezik. Amúgy óránként ránéznek.

– Á, hagyjad.

– Nem olyanak tűnik, mint a híre. Láttam néhányszor, amikor sétára kísérik. Egyedül tartják, ügyelnek arra, nehogy találkozzon bárki elítélttel. Szóval a sétái magányosak. Az az igazság, az élete így sincs biztonságban. Arra tippelnek, márpedig az ilyen ügyek legjobb szakemberei állítják, hogy az lenne az egyetlen jó döntés, ha hazaszállítanák. Persze ez nagypolitikai ügy.

Judith visszapillant a zárka ajtajára. Sok-sok rács választja el tőle.

– Olyan negyvenöt éves, amúgy kortalan és ritka alak. Sosincs rá panasz. A nagykövetségükről látogatják, igaz, hangsúlyozom, a közelébe sem engednének másokat.

– Gyakran fordul elő verekedés? Vagy komolyabb dolog?

– Persze. Ez is, az is. Évente több a gyilkosság. A bennlévők – vagy háromezren – számához képest valamivel nagyobb ez az arány, mint kint.

Mire kijut Judith a Gyűjtőfogházból, elered a zápor. A mobilján taxit rendel, s amíg az megérkezik, a kapu sarkába húzódik. Sajnálja, hogy nem számolta meg, így hát nem tudja majd megmondani Marymarinak, hány ajtón lépett be és ki az épületen belül. Majd azt állítja, hogy ezeregyen. Marymari pedig azt szögezi le a maga vénasszonyos stílusában, hogy ebben az esetben alkalom nyílt arra, hogy a végtelent megtapasztalja.

3. Marymari afféle asszonyság, akinek testét kitaróan rágja a kapafogú idő, hogy aztán mégis kiköpjé – vélekedését azonban Judith sosem mondja el Marymarinak. Marymari hasonlóképpen öregszik, mint bárki más. Judith inkább követi barátnéja és meghitt társalkodónője, olykor analízisbe fektető kezelője testi változásait, mint bárki másét. Marymari, a körülményeskedést elhagyva, csúnya asszonnyá vedlik, de hol van az idő, amikor szépkorúnak lehetett nevezni! Korábbi, nem nélküli manóalakja vénemberessé alakul majd, felső ajkán szőrszálak türemlenek elő, melyeket ugyan borotvával el lehet tüntetni (ideiglenes, mint minden e világon), de nem a kékes szőrtüszőket, amelyekből határozott igyekezettel nőnek elő. Ritkás lesz a haj a koponyáján, miközben a halántéka megemelkedik, s a kézfején és a dekoltázsában oly májfoltok láthatók, amelyeket semmilyen szerrel nem lehetséges kifehéríteni. Emiatt a nyakába sálakat teker, megtanulja, mily sokféle módon lehet a színes, könnyű textilekre bogot kötni, hurkokat készíteni, mely fondorlattal lehet egyetlen sálat háromszor körbetekerni, s elrejtetni a lebernyeget az álla alatt. A csuklóin máris annyi a gyöngy, a lánc, a karika és bőrszíj, hogy elégnek bizonyulnak ahhoz, ha bármiért belepottyán a Dunába, a víz mélyére húzzák. Judith vélekedése értelmében ezek a szépmészeti trükkök a bőr valóságát nem kendőzik el, annál inkább hangsúlyozzák. Marymari, s ezt, ha kell, Judith készséggel hangsúlyozza, a divattrend érzékelésében naprakészebb és követésében konzekvensebb, mint ő. De Marymari évtized óta a barátnői és az ismerősei számára öltözködik. Valójában nem maga miatt érdekli a dolog. Írtózik a pasiktól, legyenek bár nála idősebbek, vele azonos korúak vagy fiatalabbak. Nem állja az after-shave illátát, sem a bőron átütő tesztoszteronszagot. A férfiakat pusztán esztétikai szempontból ítéli meg, s reménykedik, hogy sosem kerül amolyan Örkény István-os *Macskajáték*-szituációba. Marymari azonban nem a regényes helyzeteket gyűlöli, hanem

a regényeket és a regényírókat. Legyenek azok költők, drámaírók vagy esszéisták, egykuty mind. Neki egykuty mind, ha művész. A zenészeket kíméli a megjegyzéseitől, őket éterinek találja. A literátorokkal szemben érzett kíméletlen ellenszenvét, hiszen szépirodalmi művet nem olvas, kiéli a Vagy eszpresszóban, ahol nemcsak ő fordul elő, hanem olyan kortárs szerzők is, akiknek alkalmi szeretőiket van jó okuk dugdosni, de nem mondanak le arról, hogy kávéval, koktéllal és süteményekkel traktálják őket. Marymari alkalomadtán Judithon is kiéli lődühét, aki, véleménye szerint, szüntelen románcos viszonyokba keveredik. Ha most nem is, de egykor biztosan. Marymari hárpia, olyan, aki a kettős identitása miatt nappal vaksi, behemót, tehetetlen, ámde bagolyszerű lény, éjjel viszont hangtalanul suhanó, vércseszerűen vijjgó, áldozatát darabokra tépő hárpia.

Judith számot ad Marymarinak a Gyűjtőben tett látogatásáról. Érdektelen esemény, a fene tudja, miért ez a kimerítő vállalkozás, hogy haszna nem lesz belőle, az biztos.

Marymari a maga módján reflektál erre, szokása szerint a felhők közé rakja a fejtegetéseit.

Szerinte Judith – cövekeli magát egyetlen szóhoz Marymari – kalandor. Olyan kalandor, aki a mai napig malvaziát iszik, ezt a száraz fehérbort, ha a déltengeri vizekről esik szó, holott már akkor megutálta, amikor először ivott belőle az Isztrián. Kalandorságát semmi sem bizonyítja jobban, mint az életútja. Elég futólag áttekinteni a földrajzilag kijelölhető életutat, amelyet bejárt. Kezdődik az ötvenes évek Budapestjén, folytatódik a hetvenes évek elején a jugoszláv határ menti előnyöket élvező Szegeddel. A két város közös halmaza valamiképpen Közép-Európa centruma. Folytatódik a franciaországi dobantás révén Amerikában, amelyhez számos végtelen vidék tartozik, bármelyik nagyobb Magyarország méreténél. A kaotikus USA-t (alkalmi kitérésekkel) követi a hazaérkezés, de Budapest után Moszkva a következő pont, onnan indulva pedig Judith a Kaukázus keleti vidékét cserkészi be. Nyughatatlansága a kilencvenes évek legelején ismét a szülőhazájába vezet vissza, hogy onnan szinte kirobbanjon, és a robbanás ereje elvesse Tírat-Carmel narancsültetvényéig. Tírat-Carmel ugyebár Izrael északi területén fekszik, ugyan nem Libanon, de annak is lehetne a része, és nem Szíria, bár a Golán-fennsík révén annak a darabja. Aztán megint Magyarországon lébecol, úgy tűnik, itt székel az a hatalmas mágnes, amely minduntalan visszavonzza. S hogy innen merre tovább, annak az ördög a megmondhatója. Vagy az isten. Marymari gyanúja szerint azonban egyik sem létezik. Ám Judith akárhogyan is, de a pokolra kerül, az összes elhagyott szeretője közelébe. Nem kétséges (mert Judith elmenekülései során mindenféle járművet igénybe vett, kivéve a hajót), hogy a következő áttelepüléséhez valamilyen vízi járműre száll majd. Vagy nézhetjük úgy is, hogy nagy reményű pszichológiai kutatóból hogyan vedlik a klinikumban töltött tanulóideje után egyetemi oktatóvá, miként lesz oktatási hivatalnok, hogy orosz származású szovjet katonatiszt feleségévé és egyben földönfutóvá válják, és eljusson oda, hogy kizsuppolják mint családtagot Európa legkeletibb s egyben legdélibb csücskére, amely kietlen vidékre a náci sem merészkednek a második világháborúban. Elvileg zsidónak jó hely is lehetne. Pedig a náci németek merészebbek, mint az oroszoknak ugyancsak nekimenő napóleoni katonák. Ámde a görögök is egykoron. Mindezt azért, hogy a helybe jól bevessék (igen, a hegyek szikláiba, a viszálykodást egymással abbahagyni nem képes népek képzeletrendszerébe, az egymást végzetesen gyűlölő, emiatt gyilkosságokra kész családok mindennapjaiba) a mítoszok számkivetett hőséneke, Prométheusznak a történetét. Eljut hát a Kaukázusba, ahol a kiábrándítóan egyhangú háziasszonykodás a feladata, amit persze nem visel el. S amit semmi perc alatt vált zsidómentő embercsempészetre, majd izraeli kitartottságra, hogy legvégül Közép-Európába visszatelepedve tenyérjőssá válják a Budapest nevű főváros nyolcadik kerületében. Ha a kalandor szó jelentéstartományát tekintjük, akkor mindegyik elemmel azonosítható ez a hajdan attraktív, most az összetöpörödésben szorgoskodó asszony. És ha azt tekintetbe vesszük, hogy egy lányt képzelete Amerikájára testál, egy fiút meg – valójában – Ázsiára, akkor annak a felelőtlenségnek a bizonyosságára lelünk, amely a kalandorhabitus egyik jellegzetessége. Ne felejtjük azonban, hogy a kalandor egyben felfedező, aki képtelen a seggén megülni. Rendkívüli erő hajtja előre, amennyiben meg tudja mondani, hogy a lehetséges irányok között melyik az, amelyik előremutat, s melyik, amelyik hátra, s melyik az, amelyik kizárólag körbe-körbe viszi. Marymari el tudja képzelni, lévén Judith hektikus természetű, hogy olyasvalami mondattal üti el a dolgot, hogy igen, a kalandor az, aki egyszer-

re akarja megélni a virradatot és az alkonyt. Vagy hogy még nagyobb közhellyel fejezze ki magát: aki egyszerre nézi a napfelkeltét és a naplementét. Igaz, ami igaz, ilyen módon lehetséges, hogy egyszerűen kurva, aki a mindennapi túlélést tekinti életcéljának, s ezért bárkivel lefekszik, ámbár ez Judith esetében nem a szexre értendő, hanem pusztán képletesen. Fontosabb neki a túlélés, mint a gyönyörig elvezető élvezet.

Mit sem változtat mindezekben, hogy Marymari tudja, Judith értelmezésében ő sem egyéb egy senkiházi kalandornál. Nem így van, magát nem tekinti szélhámosnak, inkább olyan kaméleonnak, aki nem a saját színét alakítja át a környezete színét követővé, hanem a környezetét teszi azonossá önmaga színével, és szó sincs egyébről, mint hogy két kalandor sorsa időnként metszi egymást, olykor pedig párhuzamosan halad. Judithnak éppúgy, mint Marymarinak, lehetőséget szolgáltatva arra, hogy természetük sajátosságait felismerjék. Mindazonáltal Marymari nem keresi annak magyarázatát, miért metszi a sorsuk vonala egymást, s miért, hogy olykor szorosan egymás mellett haladnak.

Judith, Marymari tolmácsolása alapján, nyilván idejében értesül hajdani kollégájától, kedves öreg barátjától – Törp papa az, vagyis az az ember, akit Judith leánya nevez el ekként egykoron, s Judithra marad Hanna halála után, mint számon a fül –, hogy a karitatív mozgalom a balassagyarmati börtön életfogytiglanosai (olyanok ők, akiknek a megváltozásában a társadalom nem bíz, s nem a bűnük mértéke, hanem a róluk történő lemondás megjelenítése miatt rónak rájuk ésbontó büntetést) részére programsorozatot készít, az ellenzéki sajtóban szertehírelt és ismertté tett, *Nyitott börtön* nevet kapó projektet. Tervezetüket néhány év alatt nemcsak jóváhagyja, hanem támogatja az illetékes minisztérium. Az elképzelés, a program kidolgozása és a felügyelete annak az alapítványnak a feladata, amelybe az egykori hazai antipszichiátriai mozgalom jelesei tartoznak, s a holdudvarát a mozgalommal rokonszenvezők – egykori ápolónők, gondnokok, betegmozgatók és ápoltak – képezik. Azok, akik legelőször kerülnek utcára, mikor Magyarországon felszámolják a pszichiátriai hálózatot. Bár utóbb újra létrehoznak valami hasonlót, de a kórházak és a betegellátás sanyarúsága nem teszi lehetővé, hogy a szűk keretek között működő szakintézményekben az egykor kipenderítettek ismét állásokhoz jussanak. A furor, amely feszíti őket, arra sarkallja a társaságukat, hogy ne hagyják abba közösségi tevékenységüket. Törp papa támogatást nyújt ahhoz, hogy Katalin doktornő révén Judith előadói meghívást kapjon Balassagyarmatra. Innen csak veréblépés szükséges ahhoz, hogy Judith a doktornő révén bejusson az egykor Gyűjtőfogház néven közismert hazai, amúgy legfélelmetesebb börtönbe, s ott is a többnyire a nyolcadik keletből egybegyűjtött drogdílerekhez. Azokhoz persze, akik egy-két év múlva szabadulnak.

De Marymari álláspontja szerint miért is érdeklődik Judith annyira e csoport iránt?

Néhány magyarázat adódik, miszerint a) Judith megelégedi vénségére a tenyérjósárral, s hajdani presztízsét szeretné visszanyerni; b) olyan kapcsolatrendszer kialakítását kíván, amely hozzásegíti az aktív nyugdíjas élethez, kitölti az üres óráit, s egyben nem idegen a képzettségétől és az érdeklődésétől, s nem mellékesen az izgalma stimulálja a szellemét; c) tudja, hogy az elsőként leültetett kábítószer-kereskedők hamarosan szabadulnak, s akár folytatják a tevékenységüket, akár felhagynak azzal, a velük kialakítható kapcsolat biztonságot jelent az üzletvezetésében, s egyben védelmet nyújt; d) a börtönben őrzöttek révén a családokban ismertebbé válik a tevékenysége, s ez újabb kuncsaftokat jelent; e) valamilyen megbízatás eljuttatásához be kell jutnia a Gyűjtőfogházba; f) mivel kalandor, és életeleme az újfajta izgalom felkutatása. Marymari, jóval Judith halála után, amikor a barátnőjével kapcsolatos feljegyzéseit a felhőkbe aláveszi, és újraolvassa a listáját, egy újabb ponttal egészíti ki: g) ösztöneitől vezérelve meg akarja tudni és nyilván fejteni a börtönben leginkább őrzött rabok titkait. Keresi, mert olyan fajta, az élet esszenciáját. ■■■

■ **Géczy János** (1954) költő, író, Veszprémben él. A Kalligramnál megjelent könyvei: *Tárlat* (képzőművészeti írások, 2001), *Viotti négy vagy öt élete* (regény, 2011), *Kívül* (kisregény, 2014), *Török* (versek, 2016), *Szűz a gyermekkel, Szent Annával és egy számmal* (versek, 2020), *A napcsíkos darázs* (versek, 2021).